

**Голева А.О.,
Тащук Ю.Ю.,**
методисти науково-методичного центру
медіаінформаційного забезпечення освіти
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»
e-mail: osvita_bykovunu@ukr.net

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У 2023/2024 Н.Р.

Медіаграмотність не є новим поняттям для українських педагогів. Навчання базових навичок медіаграмотності є частиною наскрізних компетентностей, закладених у концепцію Нової української школи. А новий Державний стандарт базової середньої освіти для громадянської та історичної галузі закладає системне навчання медіаграмотності та критичного мислення. Водночас розуміємо, що зараз медіаосвіта в Україні перебуває на етапі формування як явища послідовного, з тяглістю і наступністю. У контексті російської-української війни та інформаційної агресії Росії медіаграмотність посідає особливе місце.

Сьогодні в закладах загальної середньої освіти медіаграмотність може вивчатися як предмет варіативної складової або ж бути інтегрованою у викладання предметів базового навчального плану. Для вчителів стануть в пригоді модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності» для учнів 5-6 класів [13], модельна навчальна програма інтегрованого міжгалузевого курсу «Основи медіаграмотності» для учнів 7-8 класів [14], навчальна програма для учнів 8(9) класів «Основи медіаграмотності» (пропедевтичний курс) [6], а також посібник «Основи медіаграмотності» [15], що містить плани-конспекти занять відповідно до тем програми, основні та додаткові ресурси і матеріали.

Уроки літератури, художньої культури, історії, інформатики, мистецтва дозволяють якнайкраще забезпечити **інтеграцію медіаграмотності у предмети базового навчального плану** завдяки добиранню інформації з інтернету, формуванню завдань із використанням медіапродуктів, виготовленню власної медіапродукції. На уроках предметів природничої освітньої галузі можна пропонувати учням інтерпретувати схеми, графіки, діаграми, інфографіку, табличні дані та, навпаки, на підставі текстової інформації або числових даних

створювати графіки, діаграми тощо. Також використання інтерактивних, проєктних, інформаційно-комунікаційних технологій, технологій розвитку критичного мислення поступово підвищуватиме медіакультуру учнів та самого педагога. Мета інтегрованих завдань із медіаграмотності – розвивати в дітей критичне мислення, учити їх формувати власну думку, висловлювати її, аналізувати медіапродукти, а також краще розуміти типи медіа, які вони застосовують щодня.

Учитель може запропонувати учням підготуватися до уявного інтерв'ю з відомим письменником чи героєм книжки; переглянути фрагменти екранізацій книжки різних років. Крім того, на всіх уроках важливим є навчити дітей уважно ставитися до підбору інформації в інтернеті, дати їм можливість аргументувати, чому обиралися саме ці джерела для підготовки до уроку. Участь школярів у виготовленні власної медіапродукції (мультимедійних презентацій, буклетів, альбомів, відеороликів тощо) розвиває їхню творчість, комунікативність, креативність. Головна мета таких завдань – спонукати до активного мислення, уникати пасивного споживання інформації.

Учителям варто пропонувати учням домашні завдання, що мотивують до створення власної медіапродукції:

- підготувати комікси за мотивами літературних творів. Правил безпеки тощо;

- прорекламувати художній твір, історичну епоху, туристичний об'єкт, дотримуючись всіх вимог, що висуваються до рекламного продукту (буктрейлер);

- створити мініфільм (анімаційний ряд);

- дібрати музику, яка б відповідала настрою поезії, твору мистецтва, передавала основну думку, відображала б внутрішній світ автора;

- опрацювати за допомогою інтернет-ресурсів додаткові джерела інформації про видатні постаті; створити домашню інтернет-сторінку (блог), на якій розмістити власні мініроздуми про видатну особистість;

- укласти бібліографію з теми, що вивчається, використовуючи паперові носії та мережеві ресурси;

- створити ментальну карту тощо.

Рекомендуємо використовувати творчі завдання (за матеріалами засобів масової інформації):

- добір інформації з певної теми з доступних джерел;

- ознайомлення з телепрограмою з наступним складанням анонсів передач за їхніми назвами;

- ранжування запропонованої інформації за її соціальною значущістю;

- складання тематичної добірки інформаційних матеріалів із газет і журналів з будь-якої тематики [12].

Медіаграмотність набула особливої важливості в контексті російської-української війни та інформаційної агресії Росії. На методичних ресурсах Академії української преси (<https://aup.com.ua/>) започатковано рубрику «*Медіаграмотність в умовах війни*», де вчительство може знайти нові розробки занять (<https://cutt.ly/Bwe8gnPP>). На базі онлайн-бібліотеки з медіаосвіти АУП є портал «Медіаосвіта та медіаграмотність» (<http://medialiteracy.org.ua>) як інтерактивна платформа для спілкування педагогів, де розміщено відео, новини медіаосвіти, електронну бібліотек, календар подій, плани уроків, презентації тощо.

Задля розвитку життєво необхідної навички медіаграмотності та критичного мислення в учнів *початкових класів* рекомендуємо посібники:

- «Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя» [10];

- «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя» [9].

Під час вивчення курсу «*Громадянська освіта*» та інших предметів і курсів освітньої галузі помічним у навчанні учнів медіаграмотності та навичок критичного мислення стануть: посібник «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін»; електронний посібник для вчителя «Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства».

Для організації та проведення ефективних практичних занять з актуальних громадянознавчих тем курсу помічними будуть такі навчально-методичні ресурси: Універсальний урок для учнів 8-11 класів «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці» [16], розроблений міжнародною організацією IREX у межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»; «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності» [1], розроблений міжнародною організацією IREX у партнерстві зі студією онлайн-освіти EdEra, що надає практичні навички медійної та інформаційної грамотності; посібник «Інфомедійна грамотність онлайн» [5], розроблений IREX в межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який містить вправи з інфомедійної грамотності для онлайн-навчання з розвитку навичок критичного сприйняття інформації, впевненого орієнтування в сучасному інформаційному

світі та формування основ свідомого й відповідального медіаспоживання.

Сьогодні *бібліотеки* – це сучасні мультисервісні інформаційні центри, покликані виховувати компетентного медіа споживача в нових умовах інформаційного суспільства. Для бібліотекарів закладів освіти, які опікуються впровадженням медіаосвіти та медіаграмотності, корисними будуть посібники:

- «Медіаграмотність для бібліотекарів: практичний посібник» [3];

- «Практична медіаграмотність для бібліотек» [2].

Рекомендуємо також звернути увагу на освітні та просвітницькі ініціативи з медіаграмотності в Україні, які здійснюють численні громадські й міжнародні організації. Це, наприклад, Академія української преси, Детектор медіа, Інститут масової інформації, Інтерньюз-Україна, IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів), науково-популярний журнал «Куншт», платформи онлайн-освіти EdEra та Prometheus, ініціативи з верифікації інформації StopFake, «По той бік новин», VoxCheck, «БезБрехні», «Fake X», «Слово і Діло», «НотаЄнота» та чимало інших. У рамках цих проєктів розроблено багато навчальних матеріалів, які можна використовувати під час освітнього процесу, проводяться різноманітні тренінги, майстер-класи, марафони тощо.

Щоб ефективно впроваджувати елементи медіаграмотності в освітній процес, педагогу потрібно постійно підвищувати і власний рівень медіакомпетентності. Для цього в Інституті післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області вже декілька років поспіль проводяться Тиждень медіаграмотності та Тиждень безпечного інтернету у форматі циклів тематичних навчальних заходів, орієнтованих на освітян, а також учнів і їхніх батьків. Також на допомогу педагогам, які прагнуть більше дізнатися про медіаосвіту та розпочати впровадження її елементів під час освітнього процесу, методисти Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області зібрали *медіатеку корисних матеріалів з медіаграмотності*: посібників, навчальних програм, аудіо- й відеоматеріалів, вправ та ігор. Переглянути медіатеку можна за покликанням: <https://cutt.ly/HZW5Hbk>.

Окрім цього, рекомендуємо проводити Дні й Тижні медіаграмотності та безпечного інтернету в закладах освіти. Всесвітній тиждень медіаграмотності та інформаційної грамотності проходить щорічно у другій половині жовтня, а День безпечного інтернету – у другий вівторок лютого. До цих дат можна приурочити

проведення тематичних просвітніх і освітніх заходів: воркшопів, медіаграмотних уроків, марафонів безпечного інтернету, вікторин, квестів тощо. Учасниками можуть бути не тільки учні, а і їхні батьки та самі педагоги. Під час розробки таких заходів радимо використовувати матеріали, створені й зібрані в рамках Національного проєкту з медіаграмотності «Фільтр»: https://filter.mkp.gov.ua/#mediaosvita_yak.

Список використаних джерел та літератури

1. Very Verified: курс з медіаграмотності. Програма змішаного навчання. URL: <https://verified.ed-era.com/ua>.

2. Власюк О., Потапова В., Срібна І. Практична медіаграмотність для бібліотек / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 61 с. URL: <https://www.aup.com.ua/praktichna-mediagramotnistdlya-bibl/>.

3. Зоря Ю.М., Степанова Н.М., Потапова В.І. Медіаграмотність для бібліотекарів : практичний посібник. Навчальне видання / за ред. О.В. Волошенюк, Р.І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 75 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnistdlya-bibliotekariv/>.

4. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / редкол.: В.Ф. Іванов (голов. Ред.) та ін. Київ : Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2021. 400 с.

5. Інфомедійна грамотність онлайн : посібник для тренера / за заг. ред. О. Тараненко / Розроблено в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Київ : IREX, 2021. 400 с. URL: <https://cutt.ly/Swe8heMi>.

6. Коваленко П.О., Мокрогуз О.П. Навчальна програма для учнів 8(9) класів «Основи медіаграмотності» (пропедевтичний курс) / за ред. О.В. Волошенюк. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2017. 33 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Program_8_9_2017.pdf.

7. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/>.

8. Лист МОН №1/9530-22 від 19.08.22 року «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/.

9. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посібник для вчителя / Бакка Т., Голощапова В., Дегтярєва Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т, Шкребець О. / за ред. О. Волошенюк, Г. Дегтярєвої, В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2017. 196 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-ta-kritichne-mislen-2/#>.

10. Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя / Волошенюк О.В, Ганик О.В., Голощапова В.В, Дегтярєва Г.А, Іванова І.Б., Кожанова А.Ю., Пиза Г.Ю., Шкребець О.О, Янкович О.І. / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 234 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediagramotnist-u-pochatkoviy-shkoli/>.

11. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк / за наук. Ред. В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

12. Методичні рекомендації щодо впровадження елементів медіаграмотності в освітній процес у 2021/2022 н.р. / уклад.: Філіп Ю.Л., Голєва А.О., Тащук Ю.Ю., Шепенюк І.М. URL: https://drive.google.com/file/d/1cNIAwe_OJLkWL7Ti-i79vF5I-P_TjOqa/view.

13. Мокрогуз О.П. Модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності» (5-6 класи) для закладів загальної середньої освіти / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова, Р.І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 25 с. URL: https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2021/10/Osnovy_MG_2021final.pdf.

14. Мокрогуз О.П., Желіба О.В. Модельна навчальна програма інтегрованого міжгалузевого курсу «Основи медіаграмотності» (7-8 класи) для закладів загальної середньої освіти / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова, Р.І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 28 с. URL: <https://www.aup.com.ua/modelna-navchalna-programa-integro/>.

15. Основи медіаграмотності : Навчально-методичний посібник для вчителя 8(9) клас. Плани-конспекти уроків / за ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк, О.П. Мокрогуза. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book035/>.

16. Універсальний урок для учнів 8-11 класів «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці». URL: <https://cutt.ly/jwe8gXcL>.